

תורה ומידות טובות

פרשת משפטים | עלון מספר 217 | כניסת שבת: 17:08 (לנוהגים 40 דק' 16:48) | יציאת שבת: גאונים: 18:00 ר"ת: 18:37

אורחות חיים

מעשה באדם שאושפז בבית חולים כשחיו בסכנה, עניינו הובא לפני כ"ק האדמו"ר מקלויזנבורג - רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם זצ"ל. ציוה האדמו"ר להוציא מיד מבית חולים זה ולהעבירו למוסד רפואה אחר וזאת למרות שהרופאים הזהירו כי הטילטול עשוי לקרב ח"ו את קיצו.

נכנסו בני משפחתו, עפ"י בקשת החולה, לנסות "לשכנע" את הרבי שיחזור בו מהוראתו.

הקשיב הרבי באורך רוח לדבריהם ואז פנה ואמר: "שימו לב. הלא זה ענין הקשור בפיקוח נפש. ההכרעה קשתה עלי מאד. אלא שאם החולה תולה עצמו לגמרי בדעתי, ואנכי שוקל את צדדי הדבר בלא שמץ של פניה אשית, אקווה שיעזרו לי מן השמים לכוון אל העיצה הישרה והנכונה.

ברם, כאשר הלה מתווכח עמדי עפ"י שכל אנושי ומבקש להורות לי מה צריך אני לומר, ומי יודע, אולי באמת צדקו דבריו... ממילא אין בחיילי להשיב כלל... על כן אימרו לו, שאיני מסוגל להכריע כיצד עליו לעשות... (מתוך "לפיז האש")

ישיש עני הגיע פעם אל החתם סופר והוזמן להכנס לחדרו. הוא הסתגר עמו שעה ארוכה לפליאת מקורבי החת"ס שידעו כמה יקרה לו כל דקה. לבסוף נתן לו מכתב המלצה שיעמדם לימינו בעת דוחקו והעניק לו נדבה הגונה. וגם ליווהו החוצה.

הכל תמהו על הכבוד הרב שהוענק לו. כששב החת"ס לביתו סיפר: "כאשר כיהן מורי ורבי הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל כרבה של בוסקוביץ, קמו לו מתנגדים רבים שרדפו אותו ומיררו את חייו. לבסוף גרמו לו לעזוב את העיר."

"שאלתי את רבי: הלא אמרו חז"ל (נככות יט): שהשי"ת תובע כבודו של חכם. ועוד אמרו (תנחומא-תולדות) שחם הבורא על כבודו של צדיק יותר מכבודו, ואם כן היאך יתכן שהאנשים

שהתקוטטו עמו ורדפוהו שקטים ושלמים ואינם נענשים?! השיב לי רבי: אל תדאג בני, עוד תראה שכולם יתדפקו על דלתך דלים ורשים ויבקשו נדבה... ואמנם כאשר אמר כן היה, כולם באו אחד לאחד וסיפרו לי סאת צרותיהם. כולם הגיעו מלבד אחד. תמהתי והצטערתי על כך שלא נתקימו דברי רבי בשלימותם. והנה היום הגיע גם הוא. הכנסתיו לחדרי ושמעתי את קורותיו. ונתברר שגורלו מר מכולם. נוכחתי לראות כמה גדולה אזהרת חז"ל להזהר בגחלתן של חכמים שנשיחתם נשית נחש וכו' והפוגע בהם לא ינקה!!! (מתוך המשנה החדש)

זענייני הפרשה

מאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מזרנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

"משפט וצדקה ביעקב" היות שיש משפט וגם צדקה בינינו, לכן "אתה עשית", עמנו מידה כנגד מידה, חסד של אמת.

עוד איתא במדרש רבה (שמות רבה ל, א): "ועוז מלך משפט אהב" (תהלים לט, ז), א"ל משה לישראל, הרי נותן לכם הקב"ה את תורתו, אם אין אתם עושין את הדין, נוטל תורתו מכם.

מדוע, שלא נתן לכם הקב"ה את התורה אלא על מנת שתעשו את הדין, שנאמר: "ועוז מלך משפט אהב". והביאור הוא, דהנה מלאכי השרת טענו במתן תורה (תהלים מ, ז): "תנה הודך על השמים".

ופירושו המפרשים, כי טענו טענת בר מצרא, שתשאר התורה אצל מלאכי מרום, ולא יתן לישראל כי "מה אנוש כי תזכרנו".

והנה אמרו חז"ל במסכת שבת (יג, א): כל דיין שדן דין אמת לאמתו, כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית.

והנה נפסק בשו"ע חושן משפט (סימן קע"ה וסמ"ט), דשותף יכול לסלק המצרן, ואין שום טענת בר מצרא כלפי השותף.

ועפ"י יובן מדוע תלויה קבלת התורה בקיום הדין, ואם אין אתם עושים את הדין, אז נוטל הקב"ה תורתו מכם, כי אז טענת בר מצרא של המלאכים מוצדקת.

עוד הסבירו המפרשים, דאמנם ישנם הרבה מצוות שכליות בין אדם לחבירו, אך חוב קדוש הוא על כל אדם, לקיימם מצד חוקת ה'. וכמו שאמר הקב"ה על אברהם אבינו (נבאש"ת יח, יט), "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", שצריך לקיים צדקה ומשפט מטעם שהוא דרך ה', ולא מטעם שהשכל מחייבו.

וזו היא כונת רש"י, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. כי הראשונים, "אנכי ה' אלקיך", "ולא יהיה לך", שהם יסודות האמונה, בודאי הם מסיני, אף אלו דינים ומשפטים בין אדם לחבירו, צריכים לקיימם כחוק מסיני. וזה שאמר המדרש, אם אין אתם עושים את הדין..."

רצונו לומר, אם אין אתם מקיימים את הדין מכח מצות הבורא, אלא מכח שכל אנושי כמו אומות העולם, אזי נוטל תורתו מכם, כי למה לכם חוקים ומשפטים ישרים, בשעה שאתם הולכים אחר שכלכם, כי לא נתן לכם הקב"ה את התורה, אלא על מנת שתעשו גם את הדין כחוק, מטעם מצות מלך מלכי המלכים.

ואלה המשפטים (וכא, א). איתא במדרש (שמות רבה ל, א), הדא הוא דכתיב (תהלים לט, ז): "ועוז מלך משפט אהב". וצריכים להבין מה שייכות פסוק זה לפרשתנו? אלא מסבירים, דהנה חז"ל הפליגו בשבח הפשרה, ואמרו (סנהדרין ז, א), מצוה לבצוע. וכן נפסק בשו"ע חשן המשפט (סימן י"ב ס"ג) שיש מצוה רבה לעשות פשרה.

ובבעל הטורים נתן רמז, "המשפטים" ראשי תיבות: ה'דין מצווה ש'יעשה פ'ישרה ט'רם י'עשה מ'שפט. אבל זה דוקא טרם שיעשה משפט, וכשעדין אינו יודע להיכן הדין נוטה, לא כן כשברור לו הדבר שהצדק הוא עם אחד, אז אין לו לעשות פשרה ולהוציא ממנו ממון שלא כדין.

וכבר כתבו המפרשים, כי משה רבינו לא עשה פשרה, כיון שידע מיד להיכן הדין נוטה. וכמו שכתוב בפרשת יתרו (לעיל יח, טז): "כי יהיה להם דבר בא אלי", שהדבר בא אליו ברוח הקדש, מי הוא הזכאי ומי הוא החייב, ואז כבר לא היה בדין לעשות פשרה.

וז"ש "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", דייקא, דוקא לפניהם תשים אלה המשפטים והדינים עם פשרות, אבל משה רבינו עצמו, לא היה צריך לזה.

והנה אמרו חז"ל במסכת ב"ק (נ, א), כל האומר הקב"ה ותרן, יותרו חייו, שנאמר (דברים לז, ז): "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט". כי מי יכול לעמוד בתוכחותיו, כשעליו ליתן דין וחשבון על כל מעשיו, כי אין רחמים בדין.

אולם התרופה לזה היא, להדבק במדותיו יתברך שמו, מה הוא רחום, אף אתה רחם על הבריות, וכשהאדם ותרן על דברים שבין אדם לחבירו, גם הקב"ה יוותר לו על עבירות שבין אדם למקום. וזה שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים סג, יג): "ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", שאם האדם הוא ותרן, גם הקב"ה עושה עמו חסד כמעשהו ממש. שנמצא נוטל את שכרו בדין, מדה כנגד מדה.

וזה שאמר הכתוב (תהלים לט, ז): "ועוז מלך משפט אהב", שהקב"ה אוהב המשפט, ונתן לעמו דינים אין לשפוט בין אדם לחבירו. ואעפ"כ, "אתה כוננת מישרים", להתנהג עם בני ישראל לפני משורת הדין, ובמקום שיכול לעשות פשרה, מצוה לבצוע, ולא תאמר יקוב הדין את ההר.

נמצא, שמה שהקב"ה עושה עמנו חסד, הוא גמול ותשלום בעד צדקה וחסד שאנו עושים עם הבריות,

אנו מתעתדים להוציא לאור ספר שו"ת נפלא של מזרנו הרב

הגאון הגדול ר' נסים יעקב עטייה שליט"א

לכל המעוניין לסייע ולהקדיש להצלחה רפואה ולהבדיל לע"נ נא ליצור קשר בטלפון: 054-8416719

דעת גדולי רבותינו

אלול תשכ"א. משטרת ישראל מנסה לעצור את רבה

שבמרכז עומדת האסיפה החשאית בעזרת הנשים של

כולל חזון איש, שקר ועלילה, כי הייתי שם ביחד עם חברי השיעור. לא הרב מנדלזון ולא נאספים אחרים ששמם עלה בדיונים היו שם באותו מוצאי שבת. אני שלום בן ציון פלמן פתחתי באותו מוצאי שבת קודש את עזרת הנשים ואני סגרת. הדלקתי את החשמל באותו לילה וכיביתי. לא היה שם איש מלבד חברי השיעור הצעירים ששמעו אותי בשיעור בהלכות שבת. "בשנייה הראשונה השופט היה בהלם מהעדות הנחרצת, אבל מיד התעשת וניסה ללעוג לו. קרא לעברו: "מר בן ציון פלמן, אולי אפשר לדעת כמה אנשים יש אצלך בשיעור?" ר' בן ציון: "קבועים שבאים להשתתף בשיעור הם חמישה - שישה משתתפים" (שומעי השיעור ממולע היו נעשקים). השופט: "תאמר לי בבקשה, זה שיעור? וכי זה שיעור של שישה איש?" כמי שאומר: מה אתה עובד עלי שיש לך שם שיעור?... 'מגיד השיעור' לא התבלבל. הגיב בקול דקיק ככאב ובכנות: "אז אני 'מגיד השיעור' לא טוב, לא רוצים לבוא לשיעור שלי, אבל הרי זה מה שהיה!" - דפק על דוכן העדים, כמי שדופק על סטנדר בהכרעת סברא הלכתית. שקט. שקט השתרר באולם. השופט השתכנע. הוציא עט וציין את העדות, כנכונה. דברים היוצאים מהלב נכנסים ללב. של מי שאין לו לב... 'מגיד השיעור' לא התפאר בשיעור עקב או בעטיפות אחרות - כדי שישתכנעו בצדקת העדות, הוא אמר את האמת בלבד, ובניסוח מתוק: "ואם אני מגיד שיעור לא טוב, אבל זה מה שהיה!". הפשטות התהומית, החמימות. הישרות של הגרב"צ, היא הייתה תמיד סוד מציאת חנו בעיני אלוקים ואתם. וכאמור, עד התביעה נאלץ להודות כי שיקר. הנאשמים זוכו מכל וכל. עד התביעה נשפט לשנתיים מאסר בפועל (הרב מנדלזון צלדקתו, סייע לו על ידי עורך דין זריז, שפיתחו את עונשו לזנה וחלי). לאחר כשבועיים מהחלטת הזיכוי, הרבנית מנדלזון מקוממיות ע"ה, הגיעה לבני ברק לביתם של הרב והרבנית פלמן, כדי להודות לרב ולומר לרבנית שאכן בסייעתא דישמיא בזכות בעלה הייתה הצלחה במשפט, "לולי העדות של בעלך", אמרה, "מי יודע מה היו התוצאות. תודה לכם!". השיעור הקצר שמעו השופט הנוקשה מפי האברך הצעיר, והשתכנע, היה זה כמו להבדיל, כל השיעורים שהאמת בקעה מבפנים ופרצה חוצה, בלי תחכומים ללא תורת הנאום, וללא קול חוצב להבות אש, והקול הזה שכנע את השומעים. (מתוך הספר "ספר ללא שם")

שהוא אכן פעל למנוע את מסירתו לאביו החורג, לאחר שהילד בכה בפניו שצילמו מידי המיסיון, "ואני מוכן לקבל עלי כל ייסורים על שקיימתי את מצוות התורה!" (ליטוט מהלכתו של הרב מנדלזון). מהלך המשפט עצמו היה מייגע, כאשר השופט ניסה בכל כוחו לשים ללעג את כל מי שרק ניסה להעיד להכחשת העלילה ולטובת הרב מנדלזון והנאשמים הנוספים. השופט התייחד בשנאה מובהקת לחרדים, העדים בעלי חזות פנים חרדית, חטפו ממנו נזיפות וגערות מול התקשורת ומאות המתאספים במקום. למרות האווירה העכורה, עדי הסוגוריה עלו בזה אחר זה, הצהירו והוכיחו כי לא היו דברים מעולם, עד שעד התביעה עצמו נאלץ להודות כי שיקר. הישועה הגיעה מכמה כיוונים לא צפויים. אחד מעידי הסוגוריה המכריעים, היה האברך הצעיר ר' בן ציון פלמן. לגבי הרב מנדלזון עצמו, עלו לדוכן העדים ראש ישיבת 'חיי עולם' רבי יעקב ברנשטיין וכן המנהל הרוחני רבי פישל גרובר, שהעידו כי באותו מוצאי שבת הרב מנדלזון אמר שיעור בישיבתם 'חיי עולם' בירושלים. עורך הדין הצליח בדרך לא דרך להשיג מסמך מכריע. אחרי עדותם של ראש ישיבת חיי עולם והמשגיח, הוא מוציא לעיני כולם מסמך ביקורת של 'מס הכנסה' בישיבת חיי עולם, עליו מתנוססת חתימה של מבקרי 'מס הכנסה' על 'קבלה' של אותה 'מונית' שהביאה את הרב מנדלזון באותו מוצאי שבת מקוממיות לירושלים... לגבי רבי שלום נוח ברזובסקי, הוא עצמו עלה על דוכן העדים והצהיר כי מעולם לא היה בכלל חזון איש. הרב יעקב מאיר לוי עלה גם הוא ואמר כי באותו מוצאי שבת כלל לא היה בבני ברק. רבי יעקב ישראל קנייבסקי שלח מכתב כי לא התקיימה אסיפה כל שהיא במוצאי"ק בכלל חזון איש. אלא שכל אלו, סך הכל הם הנאשמים עצמם, שלמרות שהסכימו להיחקר בכל דרך שהיא והעידו, השופט ניסה בכל דרך ללעוג ולזלזל בדברים שלהם. וכאן בס"ד, ר' בן ציון פלמן האברך הודיע לסוגוריה כי יבוא להעיד, כי לא התקיימה אסיפה כשלהי בעזרת הנשים של כולל חזון איש, כיון שבאותה תקופה מסר שיעורים קבועים מידי מוצאי שבת. לבקשת הסוגוריה, האברך גאון רבי בן ציון פלמן עלה על הדוכן, ואמר: "כבוד בית המשפט. אני שלום בן ציון פלמן, מעביר שיעור במשך כמה שנים, במקום המדובר ובשעות המוזכרות בכתבי האישום - במוצאי שבתות בחדר 'עזרת הנשים' של כולל חזון איש. 'עדות התביעה

של קוממיות הגאון רבי בנימין מנדלזון זצ"ל בהקשר לחטיפת יוס'ה שוחמכר, תושבי קוממיות מנעו את המעצר, והמדינה החלה רעשת מחטיפת יוס'ה: 'איפה יוס'ה' זעקו הכותרות. זו הייתה אחת התלפופות הקשות ביותר ליהדות החרדית, המתחדשת ומתגבשת. אחרי מעקבים ורדיפה, באייר תשכ"ב הגיעו השוטרים ועצרו את רבי בנימין מנדלזון זצ"ל ממצאת מהיישוב קוממיות ולא מעל, לא 'מעל בית' אלא 'מעל יסוד' כמי שהוא 'ראש הנחשים החרדים' - ביטוי מהעיתונות, שתכננו את חטיפת הילד מהוריו. הרב מנדלזון ושותפיו הנאשמים המתינו למשפטם, וארץ ישראל רעשה ת"ק פרסה על ת"ק פרסה. באמריקה נערכו כנסי מחאה. רקע: בכתב התביעה שהתבסס על העד הראשי, שהיה נהגו של הרב מנדלזון, נאמר כי תכנון החטיפה בראשיתו נרקם באסיפה חשאית ב'עזרת נשים' של כולל 'חזון איש' בבני ברק. באסיפה השתתפו בין השאר, הרב יצחק מאיר לוי, רבי שלום נוח ברזובסקי, רבי בנימין מנדלזון, רבי יעקב ישראל קנייבסקי ועוד. עד התביעה הראשי: י.ק.

היה אדם חלש בשכלו עם פיגור קל, שקיבל רישיון נהיגה ושימש לפרקים כנהגו של הרב מנדלזון בקוממיות. באותה תקופה הוא נאשם בדיסת ילד בנסיעה רשלנית ועמד למשפט. עורך דינו הציע לו, כי אם יסכים לשמש 'כעד מדינה' בפרשיית יוס'ה שוחמכר, יפטרו אותו מעונש הדרסה. י.ק. העיד והאשים. הוא סיפר כי הביא את הרב מנדלזון לכולל 'חזון איש' כמה פעמים, וגם באותו מוצאי שבת ט"ו בשבט, וראה שם את שאר המשתתפים הנאשמים. המיקום, והדמויות הללו שהאשימם בשקר, קדחו במוחו בעקבות כך, שאכן הביא כמה פעמים את הרב מנדלזון לבני ברק - למסור שיעור בכלל חזון איש, וכן ראה את הרב יצחק מאיר לוי מבקר בקוממיות בבית הרב, וכן את רבי שלום נוח ברזובסקי שהגיע לביקור בבית הרב בקוממיות, ומכאן בישל תבשיל שלא היה ולא נברא, העיד שקר ונשבע כי מדבר אמת. בבית המשפט, רבי בנימין מנדלזון סירב להעיד ולהיחקר על דוכן העדים, אך מסר הצהרה ממקומו ובה אמר שבתחילה לא ידע שהילד שהתגורר אצל אחד מאנשי המושב הוא יוס'ה, וכאשר נודע לו הדבר הוא הורה שאין להחזיק בילד. הוא הואשם גם בחטיפה נוספת של הילד ישראל ויניק, ובהתייחס לילד השני אמר הרב מנדלזון,

סיפור לעובת - הרידב"ז אמר שעולה מספריו של הגרי"ח ריח טוב של קדושה...

הזה על פני הספר שיש בו אריכות עם ענייני קבלה וכדומה, ונמצא זלזול בספר 'בן איש חי'. והוסיף חכם רבי יעקב דבר שני: "וכי אתה חושב שלא ידע הבן איש חי לכתוב ספר שלא יהיה כלול בו רק פשט והלכות למעשה מבלי לצרף קבלה?!" אלא ודאי שהוא הכניס קבלה - לומר לנו וללמדנו שלא יכולים לפסוק הלכות למעשה מבלי לדעת גם את משמעותן של הקבלה".

ומספרים, כי כך עשו, וגנזו את הספר הזה. ומכך ניתן לראות את גדולתו ועוצמתו של הספר. ועם זאת ידוע ומפורסם כי בשנים האחרונות קם תלמיד חכם ובא לפני חכם רבי מרדכי אליהו שליט"א בבקשה שימליץ טוב בעדו בפני צאצאי הבן איש חי היושבים בלונדון, שיתנו לו הרשות להדפיס 'בן איש חי הלכות' - מקוצר, וכתב לו רבי מרדכי המלצה, ונתן בה את הסיבה להסכמתו כעת משום שנצרכים אנו בעת שכזו גם לחיבור זה.

ויבורך אותו תלמיד חכם שעושה ימים כלילות להוציא מזה הספר עוד ועוד הדורות ומחלקם חנים לכל מי שחפץ ללמוד בהם, כדרך שעשה הבן איש חי. (קולר צמחי הבן איש חי)

כזה הגיע, אמר לו הרידב"ז שהוא רוצה שיביאו לו את כל ספרי הבן איש חי שיצאו לאור. הביאו לפניו את כל הספרים, אך על אף שלא מצא את הספר שביקש, שכן לצערנו הוא אינו בנמצא, היה הוא אומר מאז - שכשהוא לומד בספריו של הבן איש חי - הוא מרגיש התעלות, ומרגיש איך קדושה רבה וסוכנה מרחפת מעל הספר הקדוש הזה ומריח בו ריח טוב.

מספרים, כי פעם אחת, רצו כמה תלמידי חכמים מובהקים ועצומים ובהם חכם רבי מרדכי אליהו שליט"א, לכתוב ספר קיצור של ה'בן איש חי הלכות', ועשו כדבר הזה על ידי שהוציאו את כל מה שנכתב שקשור לקבלה וכדומה. כששמעו על זה חכם רבי יעקב מוצפי זי"א. קרא לרבי מרדכי וצעק עליו: איך אתה עושה דבר כזה? וכי אתה יכול להוריד אפילו מילה אחת מדבריו של הבן איש חי?! קח את הספר הזה, תקרע אותו ותגנוז אותו!"

תמה על זה רבי מרדכי ושאל: "למה לגנוז?" ענה לו חכם רבי יעקב: "יש שתי סיבות לדבר: האחת - משום שאם הספר יתפרסם - יעזבו כולם את הספר 'בן איש חי' המקורי, כי יעדיפו את הקיצור

מספרים, כי בצפת היה יהודי צדיק גדול וכונה בשם הרידב"ז - רבי יעקב דוד בן זאב (וילובסקי), שהיה מגדולי רבני האשכנזים. הוא היה חריף מאוד וחלק על מחברים רבים בדרך מלחמתה של תורה. פעם אמרו לו שהגיע ספר של ה'בן איש חי' ורצו להראותו לה ומראש אמר להם בנימה של ביטול 'הניחו לי האחרונים האלה' דהיינו שאין לו צורך בספר זה.

בכל אופן הביאו לו אותו ואמר להם: "תשימו אותו בארון הספרים למעלה למעלה, שלא יפריע לי כאן". ומספרים, כי לימים היתה לו שאלה קשה בהלכה וחיפש בהרבה ספרים ולא הגיע לכלל הרעה. אז ביקש שיורידו לו את הספר ההוא ששמו לו למעלה שלא בהישג יד, אולי ימצא בו משהו. הספר היה 'בן יהודע' על הגמרא, פתח אותה הרידב"ז וראה כיצד הבן איש חי זי"א מוציא ומתרגם, ואז ראה שם ששולח לעיניו בספר 'מקבצאל'. חיפש הרידב"ז בביתו את הספר ולא מצא. הלכו לחפש לו את הספר כבקשתו, אך לא מצאו. מיד הוא ביקש לקרוא לחכם רבי בן ציון מרדכי חזן זי"א.

מעיוני המשפט

נזאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

האם מחויב משכיר דירה לתקן פגם שנחזהו בדירה שמציק לשוכר? האם צריך השוכר שעוזב נחמט פגם בדירה בחוץ תקופת השכירות לשלם על הכל? ומה הדין באופן שכבר שילם על כל השנה מראש?

הבהמה. אבל הרמב"ם והמובא בליונים אוח' א"ל והמחבר שכתבו אף על פי שאין סופה לחזור, נראה דלא ס"ל פירוש זה, דהא לפירוש זה עכ"פ חוזרת אלא שאינה חוזרת מעצמה עד שבעליה ילכו אחריה. לכן נראה שהרמב"ם פירש מ"ש בגמרא אנגריא שאינה חוזרת, היינו דאינה חוזרת כלל, או שאינה חוזרת בעוד שהוא צריך לה למלאכתו, דגם זה מיקרי אין סופה לחזור דהא לאחר זמן החזרה היא שלא לתועלת

לו וכן נראה מפירוש התוס' ע"פ פסק האומנים סוף דף ע"ח וד"ה אס בדר"ל. ואפ"ה אין צריך להעמיד לו בהמה אחרת כשלקח משרת המלך הבהמה דרך הליכתו, ופירשו דרך הליכתו כמ"ש התוס' שם בשם ר"ח

שפירש דר"ל שפגע בו בהיותו הולך עם הבהמה בדרך דאמרינן מזלו גרם, דאילו היה יושב בביתו ועושה בה מלאכתו שם לא היו מחפשינן (אחריו) [לחליה]. משא"כ כשלא בדרך הליכתה לקחו ממנו אלא חיפשו (אחריו) [לחליה] בביתו דאמרינן שם בגמ' דחייב להעמיד לו

אחר, דזהו דומה למתה הבהמה [קס' ע"ח ע"א] דאמרינן מלאך המות מה לי הכא מה לי התם, ה"נ אף כשהיתה הבהמה בבית המשכיר היה מחפש (אחריו) [לחליה] בביתו (ולקוחו) [ולקוחה] מידו, וכו' עכ"ל. ועיי"ש עוד.

א"כ נמצינו למדים משיטת הרמב"ם ומרן השו"ע, שאם נעשה מום שאינו עלול לגרום נזק לשוכר אלא שגורם לטרוח יותר בחפץ המושכר, מזלו של השוכר גרם, ולכן צריך לשלם למשכיר את כל שכרו.

ועיין בשו"ת מהראנ"ח (סי' ל"ח) שכתב בסוף דבריו, שאפילו בנייתו טורח הרבה, גם כן אינו מנכה לו מדמי השכירות. ועיין בשו"ת מהר"ם פדואוה (סי' ל"ט) שכתב שכל דין זה דוקא באופן שיכול להרויח אותו דבר, אלא שצריך לטרוח יותר, אבל אם היה יכול להרויח שני דברים, ואירע חסרון שע"ז יכול להרויח רק דבר אחד, ברור שזה בכלל קלקול בדבר המושכר. ועיין עוד בפתחי חושן (הל' שכינות פ"ז הערה כ"ז), אומנם כל זה דוקא אם נתקלקל אחר ששכרה השוכר, אבל אם היה מום זה בשעה ששכרה, אפילו שאפשר להשתמש בו מ"מ כיון שא"א להשתמש רק ע"י הדחק הוא מום במקח ויכול השוכר לבטלו וכ"כ נתיבות המשפט (קס' ק"א).

והנה אם שכר בית לזמן קצוב ואמר לו "בית זה" ונולד פגם בבית בתוך זמן השכירות ולכן עזב השוכר את הדירה באמצע תקופת השכירות, צריך השוכר לשלם רק על הזמן שגר בדירה. ואם שילם לו את כל דמי השכירות מראש, יש בזה מחלוקת הפוסקים האם צריך המשכיר להחזיר לו את הכסף של התקופה שלא גר בה.

דנה דעת הרמב"ם (הל' שכינות פ"ה ה"ו) שאי"צ לשלם אלא על מה שגר בבית. ואפילו אם כבר שילם הכל, צריך המשכיר להחזיר לו דמי התקופה שלא גר בדירה. וכ"ד הרמב"ן, (הוב"ד בשיטה מקובצת ד"מ סוף פרק השואל קג. בתוך דברי הריטב"א), וכ"ד הרמ"ן (הוב"ד בשיטתו ק"ב), והרא"ש (ד"מ פרק השואל סי' ל"ה), והרשב"א (בתשובה ח"ד סי' ג').

שאלה: אדם ששכר דירה מחבירו לתקופה של שנה עם חוזה כדת וכדין, ובתוך תקופת השכירות נמצא פגם בדירה. אמנם מבחינתו הוא יכול לגור כך, אולם הדבר גורם לו לטירחא יתירה, האם מחויב המשכיר לתקן את הפגם? ומה הדין אם מחמת פגם גדול הוצרך שוכר לעזוב את הדירה בתוך זמן השכירות, האם צריך הוא לשלם למשכיר עבור כל תקופת השכירות או רק על התקופה שגר בה? ומה הדין בכהאי גוונא שהשוכר שילם מראש על כל השנה, האם המשכיר חייב להחזיר לו את הפרשים על התקופה שלא גר בדירה?

תשובה: מקור דין זה בגמ' (נ"מ פרק השואל את האומנים ע"ה) ובהר"ף וברא"ש וברמב"ם ושאר ראשונים (קס). וז"ל הרמב"ם (הלכות שכינות פ"ה ה"א): השוכר את הבהמה וחלתה או נשתתית או נלקחה לעבודת המלך אף על פי שאין סופה לחזור אם נלקחה דרך הליכה הרי המשכיר אומר לשוכר הרי שלך לפניך וחייב ליתן לו שכרו משלם, בד"א בשכרה לשאת עליה משוי שאפשר להשליכו בלא הקפדה אבל אם שכרה לרכוב עליה או לשאת עליה כלי זכוכית וכיוצא בהן חייב להעמיד לו חמור אחר אם שכר ממנו חמור ואם לא העמיד יחזיר השכר ויחשוב עמו על שכר כמה שהלך בה, עכ"ל.

ועיין עוד שם בהלכה ב' וכתב הראב"ד בהשגות ז"ל: **השוכר את הבהמה וכו' בד"א בשכרה לשאת עליה משא וכו' עד אלא תרעומות.** א"א אנשתיית קאי, עכ"ל. ועיין בדברי המגיד משנה מש"כ להסביר מחלוקת הרמב"ם והראב"ד.

והנה מרן בשו"ע (ח"מ סי' ק"י ס"א) פסק כלשון הרמב"ם לדעיל. וכתב הסמ"ע (קס' ס"א) ז"ל: השוכר את הבהמה וחלתה כו'. המחבר נמשך אחר לשונות הרמב"ם פ"ה משכירות [ה"א - ז"ל], והן קצרין מאד כלשון המשנה וגמרא דפרק האומנים [ז"מ ע"ח ע"א - ע"ט ע"א], וע"פ דעת הרמב"ם. ובעיר שושן עירבב הדברים לשון הטור ולפניו א"ל עם לשון השו"ע, ולא שת לבו שמחולקין המה בכמה דינים, גם בפירוש הגמרא. ומהתימה על מור"ם שהיה לו לכתוב דעת הטור ולפרש במקומות הקצרים וסתומין כדרכו. והנני אפרשם בס"ד אחד אחד כפי הצורך, עכ"ל.

ובסמ"ע (קס' ס"ב) כתב ז"ל: וחלתה ועדיין ראויה למלאכה כו'. ז"ל הטור [המובא בליונים אוח' ז"ל ע"פ הגמרא [ז"מ ע"ח ע"ב], השוכר את הבהמה ונסתמה [פירושו], נסתמו עיניה] או התליעה רגליה או חולי אחר כיוצא בו שראויה עדיין למלאכה, אלא שנתוסף להשוכר טורח לישרה לילך בדרך, אפילו אמר לו חמור סתם יאמר לו הרי שלך לפניך [לחליה] כזכו מזלו גרם, עכ"ל הטור. ומ"ש [המחבר] או נלקחה כו', ר"ל או שאירע לבהמה זו ענין אחר, שלקחה המשוכר אחד ממשרתי המלך לרכוב עליה על פי דרכו בעבודת המלך, ומדרכו לעשות כן. ומ"ש המחבר אף על פי שאין סופה לחזור, בגמרא [קס] ובטור [קס] לא כתב סופה לחזור, אלא ז"ל, אפילו באנגריא שאינה חוזרת, ופירש"י [קס' ד"ה אומר לן] והטור דר"ל דאינו מחזירין בעצמן אלא צריך בעל הבהמה לילך אחריה עד שיפגע בבהמה אחרת ואז נוטלין אותה הבהמה ומחזירין להראשון בהמתו. ומ"ש אם נלקחה בדרך הליכתה, פירש הטור ע"פ פירש"י ז"ל [קס' ד"ה אס בדר"ל] שיש להשוכר לילך באותו הדרך שילך בו משרת המלך, הילכך כיון שיש לו לילך באותו הדרך, אף על פי שצריך לילך אחריו ברגליו עד שימצאו אחרת, אין צריך המשכיר להעמיד לו אחרת, משא"כ כשהיה צריך לילך דרך מזרח והמשרת הולך למערב דה"ל כמתה

ואמנם הרשב"א כתב שאי"צ לשלם לו על מה שלא גר, אבל לא כתב בפירוש מה הדין אם שילם עבור כל השנה, האם צריך המשכיר להחזיר. אלא שמרן הבי"י (קס' כט"ז) כתב שהרשב"א ס"ל כדעת הרמב"ם. ומשמע מדבריו, שגם אם שילם עבור כל זמן השכירות מ"מ המשכיר חייב להחזיר לו את העודף על התקופה שלא גר בה. וכ"ד הנימוק"י (סוף פרק השואל), וכ"כ הגה"א אשירי (ז"מ פ"ו ס"ז), וכ"כ בשו"ת המבי"ט (ח"א סי' מ') וס"ל שגם רש"י סובר כן, ודלא כמ"ש בתשובות מיימוני בשם הרשב"א. וכ"כ בשו"ת כהונת עולם (סי' כ"ג ד"ה א"ך) וכתב שכן הוא דעת התוס', וכן פסקו הטור ומרן השו"ע (קס'). וכן דעת הערוך השולחן (קס', סעי' ל"ב), וכ"כ בתשובות מיימוניות (לפסד משפטים סי' מ"ז נזכר מהר"ם כ"ד כרוך) וצריך לשלם לו רק על התקופה שגר בה.

וביסוד מחלוקתם האם צריך לשלם עבור כל השנה או לא, דלכאורה מה ההבדל ממה שמבואר בדברי הרמ"א (ח"מ סי' קל"ד ס"א) ז"ל: מי ששכר בית לדור בו, ומת בתוך זמן השכירות, אין צריך לשלם לו רק מה שדר בו, דבעל הבית הוי כפועל והוי ליה להתנות (מכלדי פיק האומנים). מיהו יש חולקין (בית יוסף כ"ס סי' ז' נזכר תשובת רש"י א"ל א"ך) וכ"כ נזכר תוספת פרק חזקה ות"ה סי' קכ"ט, וכן משמע תשובת רש"י א"ל א"ך (ב"י סימן קל"ה). לכן אם קבל השכר כולו, אין צריך להחזיר כלום, כן נראה לי. אם ברחו מחמת שינוי אויר, הוי כשאר אונס, והוי פסידיא דפועל או המלמד (תשובת מהרי"ל סימן מ"א ומר"ם פארוואה סימן פ"ו), עכ"ל.

ועיין בסמ"ע (קס' ס"ג), ועיין עוד בשו"ת מהרי"א הלוי (ח"ב סי' נ"ה), ועיין עוד בדברי החזו"א (ז"ב סי' כ"ג סק"י) וכן בפתחי חושן (הל' שכינות פ"ו בעה"מ, ובפ"ו בעה"מ ז' מש"כ בזה).

ובדעת הרמ"ה נחלקו הדיעות, דלדעת הכהונת עולם סובר כהרמב"ם, אבל למהארנ"ח (סי' ה') סובר כהרשב"א בתשובות מיימוני שצריך לשלם את כל דמי השכירות.

אמנם בתשובות מיימוניות (קס', כ"ז) כתב בשם הרשב"א מבעלי התוס' שצריך לשלם על הכל אפילו על הזמן שלא גר בבית. ואפילו אם עדיין לא שילם, צריך לשלם, וסובר שגם דעת רש"י כן. מדכתב בגמ' (ז"מ קג. ד"ה אולא ליה) ז"ל: אדא ליה - הלך לו, מזלו גרם, ואמאי חייב להעמיד לו בית?, ע"כ.

וממש"כ "מזלו גרם" א"כ סובר שבכל אופן אומרים שמזל השוכר גרם, וצריך לשלם. וכן כתב הריטב"א בשם רבו (הוב"ד בשיטתו ק"ב ד"מ ס"פ השואל), ובספר שו"ת כהונת עולם כתב שנהיה שרבו הוא הרא"ה. ועיין בשו"ת משפט צדק (ח"ב סי' ל"א) שהביא את סברת מהר"א חסון, שגם דעת רש"י כן. ועיין בכנה"ג (ח"מ סי' ק"ב) בהגהת הטור אוח' נ"ו שהביא שם שגם דעת הרי"ב שכן.

והנה הלכה ולמעשה, כתב המחנה אפרים (הל' שכינות סי' ג') שלכתחילה אי"צ לשלם אלא על התקופה שגר בפועל בבית, אמנם אם כבר שילם על הכל, אין המשכיר צריך להחזיר לו כלום. אפילו על הזמן שלא גר בדירה.

והנה נתיבות המשפט (סי' ק"ב סק"י) כתב שמחלוקת זו תלויה במחלוקת הפוסקים שהובאו ברמ"א שהבאתי לעיל (סי' קל"ד ס"א) באם מת השוכר בתוך זמן השכירות, שלסברת הרשב"א דס"ל ש"ד ש"כירות

המשך מעמוד הקודם זעייני המשפט

שלום (מהדור"ת סי' י"א) ועיין עוד

בדברי גאונים (כלל ק"ד אות כ"ט).

ולמעשה, כתבו הפוסקים שאפילו שלא אומרים קים לי נגד מרן השו"ע אם הסמ"ע והש"ך לא חלקו עליו, בכל אופן אם הקדים לו במפורש את דמי השכירות, להסבר הנתיות המשפט, גם מרן השו"ע מודה שאי"צ להחזיר, ובאופן שכזה בצירוף כל שיטות הפוסקים דס"ל שאי"צ להחזיר, יוכל המשכיר לטעון 'קים לי' כמותם ולא יצטרך להחזיר. וגם אם השוכר הקדים את השכר למשכיר בסתמא, ישנם הרבה פוסקים דס"ל שאי"צ להחזיר [הראנ"ח, והר"א חסון] (שהיה מצדו של המהרי"ט וכמבואר בשו"ת מהרי"ט סי' י'), והמחנה אפרים, וכן השואל ומשיב, והתשרות ש"י, המהרי"א הלוי, השאילת שלום, והמנחת פתים] שא"א להוציא מן המוחזק.

ומאחר שלמעשה זוהי מחלוקת גדולה בין הפוסקים, וקשה להוציא מן המוחזק, לכן אם עדיין לו שילם, בודאי שפוסקים לו שאי"צ לשלם, ורק אם שילם, עדיף לבוא לביה"ד המומחה לדיני ממונות ויכריעו בדבר.

היוצא מכל האמור לעיל להלכה ולמעשה: מי ששכר דירה מחבירו לשנה כדת וכדין עם כל הקניינים ההלכתיים, ובתוך זמן השכירות נתהוו פגמים בדירה שמפריעים לשוכר אולם אינם מונעים אותו מלגור בדירה, ומ"מ הדבר מהווה טירחא יתירה בשבילו, אין מחייבים את המשכיר לתקנם, וכמבואר בדברי הרמב"ם (הל' שכירות פ"ה ה"א) ושכן דעת הטור ושו"ע (בבב"מ סי' ק"י ס"א).

ואם שכר דירה לשנה ובתוך שנת השכירות היה צריך השוכר לצאת קודם תום זמן השכירות, אינו חייב לשלם למשכיר רק עבור התקופה שגר.

ואם שילם מראש, ישנה מחלוקת הפוסקים אם צריך המשכיר להחזיר לשוכר. וכן מחלוקת הפוסקים אם יכול לומר המשכיר 'קים לי'. ובמקרה כזה צריך לבוא בפני ביה"ד המומחה לדיני ממונות ויכריעו בדבר. ונראה לי שבנידון כזה עדיף לעשות פשרה הקרובה לדין תורה. ויהי רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בבריאות איתנה ונהורא מעליא אכ"ר.

ועיין עוד בשו"ת מהרי"א הלוי (ח"ב סי' נ"ה) שהקשה ג"כ ע"ד הנתיות המשפט ע"ש.

והנה להלכה הביא הראנ"ח (בסי' ה') שאם כבר שילם, יכול המשכיר לומר 'קים לי' כמותם פוסקים דס"ל שלא יחזיר, ולכן אי"צ להחזיר. וכן הכריע להלכה הר"א חסון, והוב"ד בשו"ת משפט צדק (ח"ב סי' ל"א) וכן המחנה אפרים שם, וכן בשו"ת שואל ומשיב (מהדור"ת ח"ג סי' קכ"ט), וכן משמע מדברי המנחת פתים (סס). וכשפירש להקדים, סובר גם הנתיות המשפט שאי"צ להחזיר. אמנם דעת המהרי"א הלוי בשו"ת (ח"ב סי' נ"ה) שאין המשכיר יכול לטעון 'קים לי' כתשובת מיימוני, וחייב להחזיר וכפי דעת הרמב"ם והטור והשו"ע.

ועיין בשו"ת כהונת עולם (סי' כ"ג) שהקשה ע"ד הראנ"ח כאן, שכיון שדעת גדולי הפוסקים [הרמב"ם, הסמ"ג, הרשב"א, התוס', הראש, הטור, הנימוק"י, והגהו' אשירי] שצריך להחזיר, א"כ היאך אפשר לומר 'קים לי' כהחולקים' אפילו אם אינם יחידים. והקשה שם ממש"כ הו"א בעצמו (בסי' ק"ט) דאין לומר קים לי כמו אלו הפוסקים שלא להוציא, במקום שכל הפוסקים המפורסמים חולקים עליהם. ולעניות דעתו כיון שמרן השו"ע פסק שצריך להחזיר, אין אומרים 'קים לי' נגד מרן השו"ע. ובמסקנא כתב, שאפילו אם כבר נתן, צריך המשכיר להחזיר לשוכר על התקופה שלא גר בדירה. ולאחר שהאר"י, כתב שהריטב"א בשם רבו כתב שצריך לשלם כל דמי השכירות, ומסיק בצ"ע אם אפשר לומר 'קים לי'.

ועיין בשו"ת קול אליהו (ח"א סי' כ"ט) שהקשה ע"ד כהונת עולם שסובר שאין לומר 'קים לי', וכתב שגם דעת הרא"ה שהוא רבו של הריטב"א דאי"צ המשכיר להחזיר לשוכר. ומתוך דברי המהראנ"ח, שגם אם חולקים הפוסקים המפורסמים, אעפ"כ אפשר לומר קים לי נגד דבריהם. עיי"ש שהאר"י בזה, ומסיק דדברי הראנ"ח אמת, לכתחילה לא יתן, אבל אם נתן לא יחזיר. ועיין בשו"ת תשרות שי (מהדור"ת סי' קכ"ג) שהכריע גם כן שאין להוציא מיד המוחזק. וכן הכריע בשו"ת שאילת

ליומא ממכר הוא"ו וצריך לשלם הכל, א"כ גם בניד"ד ס"ל שצריך לשלם גם על הזמן שלא גר בדירה. ושאר הפוסקים שחולקים שם ס"ל גם כאן שאי"צ לשלם רק על התקופה שגר בדירה בפועל. ולפי"ד הנתיות המשפט, מה שפסק מרן המחבר כאן שמחשב על מה שגר בבית ומחזיר לו שאר השכירות, ס"ל גם בסי' של"ד כדיעה הראשונה שם, שאי"צ לשלם אלא על הזמן שגר בדירה.

והנה הקשו המפרשים ע"ד הנתיות המשפט מכיון שהרשב"א שמחייב מרן כמותו בסי' של"ד לשלם הכל, פוטר לגבי בית שנפל, וסובר בתשובה שאי"צ לשלם רק על התקופה שגר בה וצ"ע. וא"כ קשה על מה שהשווה בנתיות המשפט דעת הרשב"א שמובא בסי' של"ד להרשב"א (שמוכח בהגה' מיימוניות לספר משפטים סי' כ"ז).

וצ"ע היטב בדבריו מכיון שהרשב"א המובא בהגהו' מיימוניות אינו הרשב"א (כי שלמה בן אלרם) אלא הרשב"א (כי שמעון בן אלרם) מבעלי התוס' וכמבואר בסו"ד ההגמ"י. ועיין עוד בחידושי הגהות (סי' קי"ב אות ו'). וכן הקשו בהגהות והערות (על הטור כלות נ"ו) ע"ד הנתיות המשפט.

ועיין עוד במנחת פתים (סי' קי"ב סי"ז) שהקשה עוד ע"ד נתיות המשפט שכתב שאם הקדים לו את דמי השכירות, לכו"ע אי"צ להחזיר. וכן בהסבר דברי המחנה אפרים, שאם הקדים את השכר ואח"כ שרף, וחולק עליו.

בית דין צדק ובית הוראה "זרע אמת" צדק צדק תרחף הלך אחר בית דין פה... (מנהדן לב)

בית הדין לענייני ממונות | אישות | צואות | ירושות | הסכמי גרושין | קידושין | סיוע בעריכת חוזים | שלום בית

בנשיאות ובראשות אב בית הדין בד"צ "זרע אמת", בד"צ "יורה דעה", וראש כולל הוראה ודיינות "אורות חיים ומשה" אשדוד

אב"ד מקודש הרה"ג יעקב נסים עטייה שליט"א

ובהרכב הדיינים המצויינים: מרא דאתרא רמב"ש א' הרה"ג יצחק שרבאני שליט"א

ראש כולל הוראה ודיינות "חוקיו ומשפטיו לישראל" הרה"ג יצחק ביטון שליט"א

הדיין המצויין רב שכונת מקור ברוך ירושלים הרה"ג אהרון ירחי שליט"א

שעות פעילות בית הדין: בכל יום שני או רביעי בין השעות 14:30 - 18:30

באחד מסניפי בית הדין: שפת אמת 5 בית שמש / שכונת הבוכרים ירושלים / האדמו"ר מבעלז 39 אשדוד

לשאלות בענייני בית הדין פתיחת תיקים וכו' בפלאפון 054-8416719 (טלפקס: 02-9990043)

העלון יוצא לאור להצלחת הגה"צ נשיא מוסדות אורות חיים ומשה

הרה"ג דוד חנניה פינטו שליט"א

ולע"נ מרת אימו הצדקת מודלן מוזל בת מוחה שמוחה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.